

Iesaukas iziet tautās pret paša gribu

Visbiežāk iesaukas rodas skolas gados vai kā saīsinājums no vārda un uzvārda.

Dažas iesaukas pielīp uz mūžu, dažas — saglabājas paziņu vai draugu lokā.

Skolotāju iesaukas ne vienmēr ir mīļas un jaukas.

Jūrmalas Domes deputāts, Dzintaru koncertzāles direktors Leonīds Aleksejevs atzīstas, ka visu dzīvi bijis liels sapņotājs un fantazētājs. Šī rakstura iezīme viņam piemītusi kopš bērnības, tāpēc skolas gados, kad klasesbiedri viņu iesaukuši par Antiņu, viņš sākumā to dikti pārdzīvojis, jo latviešu fol-klorā pasaku varonis Antiņš bijis ne tikai fantasti, bet arī mazliet naivs un padumjš lauku zēns. "Tikai pēc vairākiem gadiem sapratu, ka man dota pareiza iesauka, jo pasakās Antiņš izrādās īstais cilvēks īstajā vietā un īstajā laikā — visgudrākais un visattapīgākais. Mums katram vajadzētu, lai mūsos dzīvotu tāds Antiņš. Mēs neprotam raudzīties uz dzīvi ar bērnišķīgu skatienu un naivumu, mēs pragmatiski analizējam visu līdz pēdējam sīkumam. Parasti vecāki lepojas, ka bērns kļūst pieaudzis, neapzinādamies, ka viņš zaudē sevī brīnumu. Jo mēs savā apziņā ilgāk varam saglabāt bērnību, jo ilgāk protam būt laimīgi."

Kādu laiku, kad Aleksejevs strādājis par pedagogu, studenti viņu saukuši saīsinātā uzvārda formā par Aleksi vai arī par Cerberu, jo pasniedzējs bijis ļoti stingrs un prasīgs. Par šo iesauku Aleksejevam ir savs viedoklis: "Sadzīvē esmu piekāpīgs, bet tur, kur lietas saistās ar profesionālismu, man nav nekādu kompromisu. Esmu prasīgs pret visiem, bet, lai varētu prasīt no citiem, vispirms prasu no sevis."

Vēlāk mūziķu aprindās Leonīds Aleksejevs ticis pie iesaukas Papa Ļoņa, pēc tam viņš dēvēts arī par Jūrmalas estrādes tēvu. Tagad, kopš viņš strādā par koncertzāles direktoru, viņam nekādas iesaukas neesot. Tomēr, kā atklāj koncertzāles finanšu direktors Andrejs Kondratjuks, tagad Aleksejevu visi saucot par Ļončiku. Daudziem pat šķiet, ka tas ir viņa uzvārds, un bieži vien birojā atskan telefona zvans un zvanītājs jautā, vai varētu runāt ar Ļončika kungu. Ja pie tālruņa gadās pats Aleksejevs, atkarībā no direktora omas, zvanītājs reizēm dabū trūkties.

Arni Tenteru sauc tikai par Anneli

LNT raidījuma "Savādi gan" režisors Arnis Tenters jau gadiem ilgi tiek saukts par Anneli. Daudzi kolēģi pat nezina, kāds ir režisora vārds un uzvārds, jo Arni nekad neviens tā neuzrunā. Pats Annele par savu iesauku saka tā: "Esmu pieradis, un man tas šķīstu pavisam savādi, ja kāds mani sauktu citādi." Iesauku Annele Arnis dabūjis jau skolas gados: "Kādā piektajā klasē man bija tāds teiciens: "Nemīz, Anniņ!" Tagad tas izklausās diezgan briesmīgi, bet toreiz biju saklausījies no gudreļiem, kas apgalvoja, ka tas nākot no nerātņajām dainām. Laikam tāpēc, ka mans izskats ir diezgan paskarbs, neesmu arī īpaši sievišķīgs, pats domāju, ka man pietāvētu kāda cita iesauka, bet klasesbiedri mani iesauca par Anneli. Kopš tā laika mani citādi neviens nesauc, arī darbā. Visi tā ir pieraduši — Annele, un viss. Arī jaunie paziņas un kolēģi īpaši nebrīnās. Pieaugušie to uztver normāli, bet grūtāk ir maziem bērniem, kam "nelīmējas" kopā, ka Annele var būt "viņš". Viņiem gribas teikt "viņa". Nu, kaut vai Kaupera puikas, par mani runājot, saka: Annele, viņa, izdarīja vai sacīja to un to."

Juris Kulakovs — Kulaks — Dūrīšu Juris

Ne "Menuetā", ne "Pērkonā" Jurim Kulakovam īpašu iesauku nav bijis. Kaut arī daudzi viņu dēvējuši par Dūrīšu Juri, neviens no savējiem tā viņu nav saucis.

Vienīgā iesauka, kas uz kādu brīdi pielipusi Jurim Kulakovam ir Klasika. Tā radusies pēc "Menueta" viesošanās Maskavā, pēc intervijas Centrālajā televīzijā. Par šo gadījumu stāsta Juris pats: "Man bija problēmas ar krievu valodu. Es sapinos un nevarēju kaut ko izrunāt vai pareizi pateikt. Mēģināju stāstīt, ka

klasika ir ietekmējusi "Menueta" mūzikas stilu un ka visa pamatā ir klasika. Visi sāka smieties. Draudzīgi. Tas uz kādu laiku bija kā nagla."

Bērnībā un skolas gados Juris Kulakovs vienkārši un nesatricināmi ticis saukts par Kulaku. "Tas man ne pārāk patika. Reizēm man bija jāattaisno sava iesauka." Ilgi tincināts, Juris atzīstas, ka šad tad kādam kārtīgi ar kulaku iešķēlis, bet tas ne vienmēr noticis tikai iesaukas dēļ. Mediņos Juris dēvēts gan par Emersonu (tolaik bija tāds ļoti populārs taustiņinstrumentu meistars), gan par Meistaru. Jautāts par iesauku Dūrīšu Juris, Kulakovs norūc, ka šo iesauku tautās palaidis Māris Melngalvs, kas kādā dzejolī bija uzrakstījis, ka atnāks, uzspēlēs Dūrīšu Juris un palaidīs pārkonu.

"Menuetā" dažbrīd mīļi par mazo aktrisi tiek saukta Inese Pabērza. Šī iesauka radusies no kādas parindes, kas savulaik bijusi publicēta "Literatūrā un Mākslā": "Maza aktrisīte lūkā, zobus iecirst eklerkūkā!"

Ģitāristi brāļi Sējāni — Leons un Juris — teic, ka viņiem tādu īpašu iesauku nav bijis. Leonu skolas gados dēvējuši par Lenonu, jo viņš darbojies ar mūziku un nēsājis brilles tāpat kā Lenons, bet Juris Sējāns atzīstas, ka viņam kādu brīdi skolā bijusi iesauka, kas viņam nav patikusī. Tas bijis atvasinājums no uzvārda — Senķis, bet arī tā nav pielipusi uz ilgu laiku.

Brāļi Sējāni skolotāju saukuši par Čību

Skolas gados, kad brāļi mācījušies Asaros, skolā matemātikas skolotāja dēvēta par Čību, kas savu iesauku dabūjusi apavu dēļ. "Viņa nāca uz skolu tenisa čībās. Parasti viņa nestaigāja pa klasi, bet sēdēja pie galda. Nez kāpēc skolotājai bija paradums čības novilkt un sēdēt basām kājām. Kādu dienu pirmajā solā apsēdās klases lielākais bezkauņa, pa sola apakšu izķeksēja skolotājas čību un ar kāju aizstūma zem aizmugurējā sola. Tas, kurš sēdēja otrajā solā, izbīlī par to, kas varētu būt, un sajūsmā, kas būs tālāk, žigli čību aizspēra vēl tālāk, kamēr čība beidzot atradās klases aizmugurē. Kad atskanēja zvans, skolotāja iesaucās: "Kur mana čība?" Kopš tā brīža viņa tika saukta tikai par Čību. Iesauka pielipa uz mūžu. Viņas bērni tika saukti par Čībēniem un Čībulēniem."

Kāda cita skolotāja, kas vienmēr bijusi smaidoša un ļoti laba, tikusi saukta par Smaidošo pankūku, bet cita, kurai bijusi izcili apaļīga sēžamvieta, kas radījusi savdabīgi gāzelīgu gaitu, dabūjusi iesauku Pīle.

Dace Pūce necieš, ja viņu uzrunā uzvārdā

Dace Pūce kļūst pikta, atminoties skolas laikus, kad viņu mūžīgi saukuši par Volfeni, tāpēc ka viņas uzvārds līdz laulībām ar Valtu Pūci bijis Volfa. Kopš viņa ir precējusies, bieži vien daudzi viņu nesauc pat vārdā, bet tikai par Pūci. "Man nepatīk, ka cilvēkus sauc uzvārdā. Ja mani nosauc par Pūcīti, zinu, ka cilvēks vēl meklē kompromisu, bet, ja viņš nosauc mani par Pūci — sevišķi mīļi tas neskan. Nu jau pa šiem gadiem esmu kaut kā apradusi, bet, ja mani, teiksim, draugi nosauc par Pūci, tūdaļ pikti viņus uzrunāju tikai uzvārdā." Pūču atvasei Valteram ir iesauka Valis, kas veidojusies kā saīsinājums no vārda.

Leonarda Ķestere saukta par Sardīnīti

Leonardai Kļaviņai–Ķesterei bijušas vairākas iesaukas. 50. vidusskolā visus gadus līdz pat 11. klasei visi viņu bez jebkāda iemesla saukuši par Sardīnīti. Tas bijis mīļi, tomēr ir arī sāpīgas atmiņas: "Ceturtajā klasē mani kādu brīdi saukāja par Žagatu. Tās meitenes, kas man ļoti patika, bet viņas mani neņēma savā kompānijā, jo es viņām šķitu drausmīgi plāpīga, nosauca mani par Žagatu. Tomēr šī iesauka ātri nomira, acīmredzot nemaz nebiju tik plāpīga. Daži skolas laikā mani dēvēja arī par Leopardu, kas skanēja gandrīz tāpat kā mans vārds. Vēlākos gados daudzi mani sauca par Leokādiju. Man bija gods Valmieras teātrī Maculeviča iestudējumā "Riņķa dancis" tēlot prostitūtu Leokādiju. Es to tik labi nospēlēju, ka man šis vārds pielipa. Tas it kā sasauca ar manu vārdu, un es pat neapvainojos, ja mani tā sauc, jo tas atgādina ļoti patīkamus brīžus, kad mācījos spēlēt prostitūtu.

Mani vecāki man devuši gana garu vārdu, ko neviens nedrīk-stēja īsināt. Par to es nebiju priecīga. Kad bērnībā kāds pavaicāja, vai vecāki tiešām mani nesauc īsāk, jautātājs vēl dabūja brāzienu no manas vecāsmātes, ka

cilvēka vārds jāiemācās izrunāt visā garumā. Manai vecmāmiņai pa-šai bija trīs vārdi — mantojums no viņas trim krustmāmiņām, kas stingri uzstāja, ka krustmeitai jābūt visiem trim vārdiem. Tā nu viņa turējās pie savas teorijas, bet mūža nogalē zaudēja visus savus vārdus, jo viņai pielīpa manis dotā iesauka Matata."

50. vidusskolas skolotāju iesaukas

Leonarda apgalvo: "50. vidusskolā skolotājiem iesauku bija papildam. Algebras skolotāju Rudzīti garā auguma dēļ visi saukāja par Grābekli. Viņš bija brīnišķīgs cilvēks un labs skolotājs, tāpēc vārdam "grābeklis" nebija slikta skaņa. Fizikas skolotāju mēs nekā citādi nesaucām kā tikai par Lamdu — tāpēc ka viņa bija liela auguma, diezgan smagnēja, bet ar labu sirdi, un iesauka viņai bija kā radīta. Pārējās iesaukas bija vienkārši saīsinājumi, piemēram, Inetas Ķirses un viņas dvīņu māsa Janitas mamma bija Čakovska, mēs viņu saucām par Čeriņu.

Ne vienmēr iesaukā izpaužas īstā būtība. 50. vidusskolā latviešu valodu mācīja skolotāja Roze. Tolaik šim uzvārdam nebūt nebija asociācijas ar skaistu karalisku ziedu, bet ar kaut ko briesmīgu. Vārds "roze" bija šausminošu nostāstu apdvests, tas bija bieds, jo Roze bija ārkārtīgi stingra skolotāja, kas ar netradicionālām metodēm visiem iemācīja latviešu valodas gramatiku, vai viņi to gribēja vai ne. Daudzi bija spiesti latviešu valodas dēļ pat aiziet no skolas. Pēc skolas beigšanas niknums izplēnēja kā nebijis. Pirmā apjausma par Rozes pūlēm un devumu nāca tad, kad trijnieku karaļi augstskolas iestājeksāmenu domrakstus rakstīja labāk par visiem. Otrs pateicības vilnis nāca, kad visi saprata, ka Latvija būs brīva un latviešu valodai pavērās nākotne. Skolotāja Roze bija devusi labāko, ko bija spējusi dot, un nu šim vārdam ir pavisam cita skaņa."

Aktieru iesaukas mainās līdz lomām

Ne vienmēr skaidra ir aktieru iesauku izcelsme, bieži vien tās nāk no lomām un pēc nākamās lomas mainās. Arī aktieriem iesaukas rodas, mazliet saīsinot vai pārveidojot uzvārdu vai vārdu. Aktieris Jānis Paukštello tiek saukts par Pauku, režisors Edmunds Freibergs kolēģu vidū tiek dēvēts par Freibi. Noteikti tikai vecākie kolēģi zina, kāpēc Jānis Samauskis tiek saukts par Boģi. Aktrise Ausma Dūle, Viestura Dūles mamma, tiek saukta par Šeli; tas nāk no vārda: Ausma — Aušmele — Aušele. Rēziju Kalniņu mamma, aktrise Helga Dancberga, bērnībā mīļi esot saukājusi par Rešku. Savukārt dramaturģi Daci Rukšāni daudzi draugi sauc par Dačku. Ģirta Ķestera brālim Andrim ir meita, kam ir burvīgs vārds — Anete. Tomēr vecāki mīļi viņu sauc tikai par Doci. Mīļvārdiņš nācis no krievu valodas vārda "doč" (meita).

Latvijas Nacionālā kinocentra direktors Bruno Aščuks draugu vidū joprojām tiek saukts par Džafu. Šo iesauku Bruno dabūjis pavisam nejauši pusaudža vecumā kādas spēles laikā, kad viņu tā nosaucis kāds no draugiem. Bruno Aščuks apgalvo, ka "šī iesauka nav plaši izplatīta un daudzi to pat nezina. Tikai seni paziņas un draugi, mani ieraugot, priecīgi uzrunā par Džafu." Bruno teic, ka viņa skolas gados gandrīz katram skolotājam bijusi kāda iesauka, vairumam parastie saīsinājumi, bet vislabāk atmiņā viņam palicis skolotājs Āboliņš, kam bijusi iesauka Čombe. Skolotājam tas dikti neesot paticis, un visiem par to bijis liels prieks.

Kad vienā kompānijā ir četri Aigari

Apjautājot mūziķus par populārākajām iesaukām, gandrīz ikviens piesauc leģendāro grupu "Jumprava", kur katram dalībniekam bijusi sava iesauka: Grāvis, Strēlnieks, Ašais un Stīvais. Par to izcelsmi stāsta Aigars Grāvers: "Mēs toreiz bijām četri Aigari, un mums bija grūti savā starpā sazināties. Tas būtu dīvaini citam citu uzrunāt uzvārdā, tāpēc pamazām radās iesaukas. Aigars Grauba bija filmējies filmā "Strēlnieku zvaigznājs", tāpēc mēs viņu iesaucām par Strēlnieku. Aigars Krēsla, lai arī kā turējās pretī, tika iesaukts par Stīvo. Krēslam tolaik bija vēl viena nodarbošanās — viņš bērēs pūta tauri. Kad viņam atkal bija jādodas spēlēt uz kapiem, viņš kļuva nerunīgs, ļoti stīvs un izturēts. Tā mēs viņu iesaucām par Stīvo. Pielīpa. Pirms tam bijām mēģinājuši viņu saukt par Cēlo, Ātro, Žiglo, bet tas viss kaut kā neiederējās. Mani par Grāvi reiz Valmierā nosauca kāds muzikants, un kopš tās reizes tā arī iegājās. Esmu pieradis. Iesauka Ašais Aigaram Ašmanim pavisam vienkārši radās no uzvārda."

Ģirta Lūša bērnības dienu iesauka Zirgs patīk kolēģiem

Grupas "Labvēlīgais tips" mūziķis Ģirts Lūsis savu iesauku Zirgs dabūjis tik sen, ka pat lāgā neatceras, kā tas noticis. "Man varēja būt kādi 11 gadi. Pamatskolas laikā mums nemaz nebija tik populāras iesaukas, bet tā dažkārt gadās, ka vienā mirklī pateikts vārds pielīp uz ilgu laiku, dažam pat uz mūžu. Pēdējos gados iesauka Zirgs vairs nav īpaši aktuāla, tā īpaši patīk kolēģiem vai arī žurnālistiem, bet pats uzskatu, ka tā savu nozīmi un aktualitāti ir zaudējusi."

Igo skolas laikā saukāts par Ročkinu

Dziedātājs Igo teic, ka viņam nekad nav bijušas iesaukas, kas raksturotu ķermeņi vai tā kustību intensitāti — Ātrais, Garais, Fikšais, Resnais vai Sīkais. "Klasesbiedri žigli no mana vārda Rodrigo atvasināja jaunu vārdu — Ročkins. Šī iesauka palika to cilvēku vidū, kas mani pazina līdz astotajai klasei. Kad mācījos mūzikas vidusskolā, mani sauca par Fomku. Tolaik daudzi mani jau sauca par Igo un reti kurš uzrunāja pilnā vārdā."

Jautāts par kolēģiem, Igo teic, ka īpaši smieklīgu vai interesantu iesauku viņam nav gadīties dzirdēt. Pārsvārā tie esot saīsinājumi no vārda vai uzvārda, piemēram, Marhils — Uldis Marhilēvičs, Šipka — Jānis Šipkēvics un tamlīdzīgi. No skolas laika Andris Grinbergs ir Griņķis, un tā viņu vēl šobrīd sauc tuvākie cilvēki. Igo apgalvo, ka pats vienmēr cenšas uzrunāt cilvēkus vārdā un necenšas pielāgot tiem īpašas iesaukas.

Lūgts pastāstīt par savu skatuves vārdu Igo, mākslinieks stāsta, ka tas nāk līdzī no bērnības. Viņa vecmāmiņai šķitis, ka vārds Rodrigo ir par garu, lai katru reizi sasauktu, kur atkal puika nozudis. Saīsinājums Igo viņai šķitis pietiekami efektīvs, lai viņa varētu mazo resgali sameklēt. Mīļvārds pielīpis arī pārējiem tuviniekiem, tas bijis tik ierasts, ka Rodrigo nolēmis, ka tas labi varētu skanēt arī uz skatuves.